

І.М. ТКАЧУК

ХВОРОБИ СИСТЕМИ КРОВООБІГУ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ: ВПЛИВ НА ПРИДАТНІСТЬ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Українська військово-медична академія, м. Київ, Україна

Стаття присвячена дослідженню впливу хвороб системи кровообігу на придатність військовослужбовців до військової служби на сучасному етапі.

Мета: провести комплексний аналіз показників втрати професійної працездатності військовослужбовців Збройних сил України з приводу хвороб системи кровообігу на основі звітної документації Центральної військово-лікарської комісії (форма 4 МЕД) за 2012–2016 рр.

Матеріали і методи. У дослідженні застосовано бібліографічний, статистичний методи аналізу.

Результати. Протягом 2012–2016 рр. у структурі непридатності до військової служби військовослужбовців Збройних сил України хвороби системи кровообігу посіли чільне місце ($18,9 \pm 0,4$ %): перше рейтингове місце в структурі непридатності в 2012–2013 рр., в 2014–2015 рр. – третє місце, а в 2016 р. – зайняли другу рейтингову сходинку. На частку артеріальної гіпертензії припав найбільший відсоток серед хвороб системи кровообігу: у структурі причин непридатності ($41,2 \pm 0,9$ %).

Висновки. Хвороби системи кровообігу – одна з найважливіших причин втрати професійної працездатності військовослужбовців, що обґрунтовує необхідність удосконалення медико-організаційних заходів, спрямованих на профілактику та попередження їх прогресування.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: хвороби системи кровообігу; військовослужбовці; придатність до військової служби.

Упродовж багатьох років хвороби системи кровообігу (ХСК) посідають лідируючі позиції в структурі захворюваності, працевтрат, смертності та звільнень за медичними показаннями військовослужбовців Збройних сил (ЗС) України [1, 4, 5]. Аналіз результатів експертної роботи військово-лікарських комісій (ВЛК) дозволяє визначити проблемні питання організації медичної допомоги військовослужбовцям [3], обґрунтувати шляхи вирішення виявлених проблем щодо удосконалення лікувально-профілактичної роботи.

Мета дослідження: провести комплексний аналіз показників втрати професійної працездатності військовослужбовців ЗС України з приводу ХСК на основі звітної документації Центральної військово-лікарської комісії (форма 4 МЕД) за 2012–2016 рр.

результатів використано програму STATISTICA 6.1 for Windows.

Результати дослідження та їх обговорення. За результатами проведеного дослідження було встановлено значну роль ХСК серед причин втрати придатності до військової служби за медичними показаннями в 2012–2016 рр. (табл. 1).

Всього за період з 2012–2016 рр. у ЗС для огляду на ВЛК з приводу ХСК було направлено 8 624 військовослужбовці, що складає ($15,6 \pm 0,4$ %) у загальній структурі направлених на ВЛК за медичними показаннями; із них 3 283 особи офіцерського складу за контрактом та мобілізацією (38,1 %), 4 466 військовослужбовці рядового складу за контрактом та мобілізацією, що складає (51,8 %) від усіх оглянутих із ХСК та 875 військовослужбов-

ців за контрактом та мобілізацією. Проведено аналіз причин втрати придатності до військової служби за медичними показаннями за класами хвороб з 2012 до 2016 рр. Встановлено, що протягом 2012–2013 рр. ХСК посідали перше рейтингове місце в структурі причин непридатності до військової служби серед всіх класів хвороб I–XXI (з показником 25 та 27,5 % відповідно), в 2014–2015 рр. – третє місце (з показником 12,8 та 13,3 % відповідно), поступаючись травмам, отруєнням та нещасним випадкам і розладам психіки та поведінки, а в 2016 р. – зайняли другу рейтингову сходинку (15,8 %).

Таблиця 1. Питома вага ХСК у структурі причин втрати придатності до військової служби за медичними показаннями у 2012–2016, %

Категорія військовослужбовців	Роки					Середньо-зважений показник, $M \pm m$
	2012	2013	2014	2015	2016	
Військовослужбовці офіцерського складу за контрактом	33,5	35,4	21,95	24,6	25,3	28,2±0,9
Військовослужбовці офіцерського складу, які призвані за мобілізацією	0	0	0	22,2	30,5	14,0±1,2
Військовослужбовці рядового, старшинського, сержантського складу, прапорщики (мічмани) за контрактом	21,9	21,3	9,5	10,7	14,3	15,4±0,8
Військовослужбовці рядового, старшинського, сержантського складу, прапорщики (мічмани), призвані за мобілізацією	0	0	0	10,7	11,5	11,1±0,7
Солдати строкової служби	17,2	19,3	26,5	19,1	16,8	19,8±1,3
Загалом за всіма категоріями військовослужбовців	25,0	27,5	12,8	13,3	15,8	18,9±0,4

Було проведено рейтингову оцінку питокої ваги ХСК у загальній структурі причин втрати професійної працездатності військовослужбовців, направлених на ВЛК за медичними показаннями, враховуючи категорію військовослужбовців, протягом вищевказаних років (табл. 2).

Таблиця 2. Рейтингова оцінка частки ХСК у загальній структурі причин непридатності військовослужбовців до військової служби за медичними показаннями у 2012–2016 рр.

Категорія військовослужбовців	Рейтингова оцінка частки ХСК, роки				
	2012	2013	2014	2015	2016
Військовослужбовці офіцерського складу за контрактом	1	1	2	2	2
Військовослужбовці офіцерського складу, які призвані за мобілізацією	0	0	0	2	1
Військовослужбовці рядового, старшинського, сержантського складу, прапорщики (мічмани) за контрактом	1	1	3	3	2
Військовослужбовці рядового, старшинського, сержантського складу, прапорщики (мічмани), призвані за мобілізацією	0	0	0	3	2
Солдати строкової служби	1	1	1	1	1

Слід зауважити, що в 2012–2013 рр. у військовослужбовців офіцерського та рядового складу за контрактом, солдатів строкової служби, ХСК посіли перше місце серед причин втрати професійної працездатності.

У 2014 р., у зв'язку з участю військовослужбовців у бойових діях при проведенні антитерористичної операції, структура непридатності за медичними показаннями і рейтингове місце ХСК серед всіх класів хвороб I–XXI, за якими військовослужбовці офіцерського та рядового складу за контрактом були визнані непридатними, змінились. Так, упродовж 2014–2016 рр. в офіцерів за контрактом ХСК змістились на друге місце, поступившись класу XIX (травми та отруєння). У рядових за контрактом у 2014–2015 рр. перші позиції займали два класи хвороб – XIX (травми та отруєння) – перше рейтингове місце та клас V (розлади психіки і поведінки) – друге рейтингове місце, ХСК – посіли третє місце.

Значимість ХСК як причини професійної дискваліфікації солдатів строкової служби впродовж

зазначеного періоду не змінювалась. ХСК займали перше рейтингове місце серед причин дискваліфікації солдатів строкової служби за медичними показаннями за 5-річний період ((19,8±1,3) %), тобто серед достроково звільнених солдатів у 2012–2016 рр. у кожного п'ятого причиною були ХСК.

Було проаналізовано структуру за нозологічними формами ХСК, які стали причиною професійної дискваліфікації військовослужбовців всіх категорій з 2012 до 2016 рр. (табл. 3).

Слід зауважити, що протягом зазначеного періоду артеріальна гіпертензія (АГ) була основною причиною звільнення військовослужбовців із військової служби за медичними показаннями. При цьому, частка військовослужбовців, хворих на АГ, серед усіх із ХСК, які були визнані непридатними до військової служби, з 2012 до 2016 рр. зменшилась з 55,4 до 25,4 % (табл. 3). Було з'ясовано, що за зазначений період АГ стала причиною втрати професійної працездатності переважно офіцерів за контрактом ((54,2±1,8) %) та призваних за мобілізацією ((41,6±0,9) %).

Таблиця 3. Структура причин непридатності до військової служби військовослужбовців всіх категорій за нозологічними формами ХСК із 2012 до 2016 рр., %

Нозологічні форми IX класу	Роки					Середньо-зважений показник, $M \pm m$
	2012	2013	2014	2015	2016	
Ревматизм, хронічні ревматичні хвороби, хвороби серця з серцевою недостатністю або розладом загального кровообігу (I00-I09, I26-I52)	22,5	19,4	23,1	18,4	20,2	20,7 \pm 1,0
Артеріальна гіпертензія (I10-I15)	55,4	55,0	37,0	33,3	25,4	41,2 \pm 0,9
Ішемічна хвороба серця (I20-I25)	5,8	7,0	8,5	10,1	12,4	8,8 \pm 1,0
Цереброваскулярні хвороби (I60-I69)	6,7	8,2	9,4	9,6	10	8,8 \pm 1,0
Хвороби артерій, артеріол та капілярів (I70-79)	0,5	1,4	2,8	2,1	2,9	1,9 \pm 1,0
Хвороби вен, лімфатичних судин (I80-I81)	9,1	9,0	19,2	26,6	29,2	18,6 \pm 0,9

Слід зауважити, що протягом зазначеного періоду значно зростає питома вага хвороб вен та лімфатичних судин у структурі ХСК, які стали причиною професійної дискваліфікації військовослужбовців: так цей показник збільшився з 9,1 % у 2013 р. до 29,2 % в 2016 р. Зокрема, хвороби вен та лімфатичних судин були вагомою причиною звільнень військовослужбовців рядового складу, призваних до лав ЗС України за мобілізацією та за контрактом: (34,6 \pm 1,0) та (23,9 \pm 0,8) %, відповідно, в структурі ХСК. Серед чинників, які мали вплив на зростання цього показника, можна розглядати той факт, що при перших двох хвилях мобілізації медичний огляд чоловіків при призові на військову службу взагалі не проводили, а при третій мобілізації проводили не в повному обсязі. Це призвело до того, що за мобілізацією в 2014 р. було призвано 1 266 осіб, захворювання яких не пов'язані з проходженням військової служби [2]. Потребує детальнішого аналізу і зростання в структурі причин професійної дискваліфікації військовослужбовців із ХСК нозологічних форм, які об'єднані в підрозділ «Ревматизм, хронічні ревматичні хвороби, хвороби серця з серцевою недостатністю або розладом загального кровообігу (I00-I09, I26-I52)».

Таким чином, ХСК залишаються однією з основних причин професійної дискваліфікації військовослужбовців ЗС України за медичними показаннями.

Висновки

1. Проведений аналіз звітної документації з 2012 до 2016 рр. показав, що ХСК займають вагоме місце в структурі причин дискваліфікації військовослужбовців за медичними показаннями з середньозваженим показником ((18,9 \pm 0,4) %).

2. Встановлено, що протягом 2012–2013 рр. ХСК посідали перше рейтингове місце в структурі причин непридатності (з показником 25 та 27,5 % відповідно), в 2014–2015 рр. – третє місце (з показником 12,8 та 13,3 % відповідно), поступаючись травмам, отруєнням та нещасним випадкам і розладам психіки та поведінки, а в 2016 р. – зайняли другу рейтингову сходинку (15,8 %).

3. Аналіз причин непридатності військовослужбовців за нозологічними формами ХСК з 2012 до 2016 рр. показав вагоме медико-соціальне значення артеріальної гіпертензії ((41,2 \pm 0,9) %).

У подальшій перспективі, враховуючи важливе медико-соціальне значення ХСК для ЗС України, потребують удосконалення медико-організаційні заходи, спрямовані на профілактику та попередження їх прогресування у військовослужбовців.

Список літератури

1. Аналіз стану здоров'я військовослужбовців Збройних Сил України за показами 2001–2009 рр. : інформ.-аналіт. матеріали / Р. Х. Камалов, М. Ю. Антомонов, Є. Б. Лопін [та ін.]; ВМД МО України, НДІ ВПС ЗС України. – К., 2011. – 176 с.
2. Артеріальна гіпертензія та придатність до військової служби військовослужбовців і чоловіків мобілізаційного віку / А. І. Буженко, А. А. Воронко, Г. З. Мороз [та ін.] // Україна. Здоров'я нації. – 2016. – № 1–2 (37–38). – С. 31–36.
3. Военно-врачебная экспертиза призывников и военнослужащих при наиболее часто встречающихся болезнях сердца / В. В. Куликов, С. А. Чернов, О. Н. Ковальский, Е. Л. Козлова // Военно-медицинский журнал. – 2006. – № 4. – С. 64–65.
4. Вивчення динаміки та структури захворюваності на хвороби органів системи кровообігу військовослужбовців Збройних Сил України / Л. М. Чорна, О. І. Карпенко, В. Л. Савицький, Л. А. Устінова // Проблеми військової охорони здоров'я. – 2015. – Вип. 43. – С. 118–126.
5. Чорна Л. М. Вивчення захворюваності та госпіталізації внаслідок хвороб органів системи кровообігу військовослужбовців офіцерського складу Збройних Сил України / Л. М. Чорна, Л. А. Устінова // Проблеми військової охорони здоров'я. – 2013. – Вип. 40. – С. 150–158.

References

1. Kamalov, R.Kh. Antomov, M.Yu., & Lopinet, Ye.B. (2011). *Analiz stanu zdorovia viiskovosluzhbovtiv Zbroinykh Syl Ukrainy za pokazamy 2001–2009 rr.: inform.-analit. materialy* [The analysis of the health of the Armed Forces of Ukraine for 2001–2009 years. The information and analytical materials]. Kyiv [in Ukrainian].
2. Buzhenko, A.I., Voronko, A.A., Moroz, H.Z., Shevchuk, R.V., & Hanol, M.V. (2016). Arterialna hipertenzia ta prydatnist do viiskovoi sluzhby viiskovosluzhbovtiv i cholovikiv mobilizatsiinoho viku [Hypertension and determining fitness for military service of military contingent and mobilized men]. *Ukraina. Zdorovia natsii – Ukraine. Health of the Nation*, 1-2 (37-38), 31-36 [in Ukrainian].
3. Kulikov, V.V., Chernov, S.A., Kovalskyy, O.N., & Kozlova, E.L. (2006). Voenno-vrachebnaya ehkspertiza pryzhnykov i voennosluzhashchikh pri naibolee chasto vstrechayushchikhsya boleznyakh serdtsa [Military medical examination of conscripts and military personnel in the most common heart diseases]. *Voenno-meditsynskiy zhurnal – Military Medical Journal*, 4, 64-65 [in Russian].
4. Chorna, L.M., Karpenko, O.I., Savitskyi, V.L., & Ustinova, L.A. (2015). Vychennia dynamiky ta struktury zakhvoriuvanosti na khvoroby orhaniv systemy krovoobihu viiskovosluzhbovtiv Zbroinykh Syl Ukrainy [The study of dynamics and structure of diseases of the circulatory system of servicemen in the Armed Forces of Ukraine]. *Problemy viiskovoi okhorony zdorovia – Problems of the Military Healthprotection*, 43, 118-126 [in Ukrainian].
5. Chorna, L.M., & Ustinova, L.A. (2013). Vychennia zakhvoriuvanosti ta hospitalizatsii vnaslidok khvorob orhaniv systemy krovoobihu viiskovosluzhbovtiv ofitserkoho skladu Zbroinykh Syl Ukrainy [The study of morbidity and hospitalization as a result of diseases of the blood circulation system of servicemen of the officers in the Armed Forces of Ukraine]. *Problemy viiskovoi okhorony zdorovia – Problems of the Military Healthprotection*, 40, 150-158 [in Ukrainian].

БОЛЕЗНИ СИСТЕМЫ КРОВООБРАЩЕНИЯ У ВОЕННОСЛУЖАЩИХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ УКРАИНЫ: ВЛИЯНИЕ НА ГОДНОСТЬ К ВОЕННОЙ СЛУЖБЕ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ*И.М. Ткачук*

Украинская военно-медицинская академия, г. Киев, Украина

Статья посвящена исследованию влияния болезней системы кровообращения на годность военнослужащих к военной службе на современном этапе.

Цель: провести комплексный анализ показателей утраты профессиональной работоспособности военнослужащих Вооруженных сил Украины по причине болезней системы кровообращения на основании анализа отчетной документации. Центральной военно-врачебной комиссии (форма 4 МЕД) за 2012–2016 гг.

Материалы и методы. В исследовании применены библиографический, информационно-аналитический, статистический методы анализа.

Результаты. На протяжении 2012–2016 гг. в структуре негодности к военной службе военнослужащих Вооруженных сил Украины болезни системы кровообращения занимали ведущее место ((18,9±0,4) %): первое рейтинговое место в структуре негодности в 2012–2013 гг., в 2014–2015 гг. – третье место, а в 2016 г. – заняли вторую рейтинговую ступеньку. На долю артериальной гипертензии выпал наибольший процент среди болезней системы кровообращения: в структуре причин негодности – ((41,2±0,9) %).

Выводы. Болезни системы кровообращения – одна из наиболее важных причин утраты профессиональной работоспособности военнослужащих, что обосновывает необходимость усовершенствования медико-организационных мероприятий, направленных на профилактику и предупреждение их прогрессирования.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: болезни системы кровообращения; военнослужащие; годность к военной службе.

THE CIRCULATORY SYSTEM DISEASES OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE: INFLUENCE ON THE SUITABILITY FOR THE MILITARY SERVICE AT THE PRESENT STAGE*I.M. Tkachuk*

Ukrainian Military Medical Academy, Kyiv, Ukraine

The article is devoted to the investigation of cardiovascular system diseases' effect on the suitability of military personnel for military service at the present stage.

Purpose: to conduct a comprehensive analysis of the indicators of the servicemen professional performance loss in the Armed Forces of Ukraine due to the circulatory system diseases using the Central Military Medical Commission (form 4 MED) records for 2012–2016. Methods of investigation are bibliographical, information-analytical and statistical analysis.

Results and Discussion. Throughout 2012–2016 years in the structure of unfitness to the military service among the servicemen of the Armed Forces of Ukraine the circulatory system diseases occupied the leading position ((18.9±0.4) %): first rating place in the structure of unfitness in 2012–2013; in 2014–2015 – the third place,

and in 2016 – the second rating place. Arterial hypertension took the highest percentage among all circulatory system diseases: in the structure of unfitness causes – $41.2 \pm 0.9 \%$.

Conclusions. Diseases of the circulatory system are one of the most important reasons for the loss of the professional working capacity of the military, which justifies the need for improvement of medical-organizational measures, directed for prophylaxis to prevent their progress.

KEY WORDS: **diseases of the circulatory system; servicemen; fitness for military service.**

Рукопис надійшов до редакції 24.10.2017 р.

Відомості про автора:

Ткачук Ірина Михайлівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри військової загальної практики – сімейної медицини Української військово-медичної академії; тел.: +38(066) 222-29-78.